

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ШУМ У ЗАКЛАДАХ ОСВІТИ: причини виникнення і способи подолання

Катерина КРУТІЙ, д-р пед. наук, професорка кафедри дошкільної та початкової освіти, Вінницький ДПУ імені Михайла Коцюбинського;

Лариса ЗДАНЕВИЧ, д-р пед. наук, професор, завідувачка кафедри дошкільної педагогіки, психології та фахових методик, Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія

Чим наповнений інформаційний простір? Що таке інформаційний шум? Які допустимі межі інформаційного впливу на дитину? Як в умовах закладу освіти зменшити інформаційний шум і його негативні наслідки для дитини? Ці запитання з особливою гостротою в останні роки постають перед кожним, хто працює зі школярами. Тож пошукаймо способи розв'язання окресленої проблеми разом з авторами статті.

Цілком виправдане занепокоєння багатьох учених, дослідників, фахівців у галузі психології, медицини й педагогіки, практиків, які виокремлюють очевидні ознаки інформаційного нездоров'я у дітей молодшого шкільного віку. Це залежність від девайсів (комп'ютерів, ноутбуків, смартфонів), зниження інтересу до реального життя, агресивна поведінка, утруднені навички комунікації тощо.

Одночасно з тим, як інформація (як освітня, так і в цілому корисна) стає доступнішою, спостерігається збільшення її обсягу — і це має негативний ефект. Тож у суспільстві поступово складається розуміння того, що необхідно якимось чином контролювати інформаційні потоки, які дитина отримує з різних каналів.

Інформаційне перевантаження, яке виникає у зв'язку з поширенням впливу на особистість інформаційного шуму, визнається як одне з ризикованих явищ інформаційного суспільства. Аби запобігти таким негативним процесам, українські вчені активно ведуть дослідження за новим науковим напрямом, що отримав назву "інформаційна екологія".

Завдання інформаційної екології:

- вивчення закономірностей впливу інформації на людину, людську спільноту й людство в цілому, а також на стан фізичного, психічного і соціального здоров'я нації;
- вироблення методів удосконалення інформаційного середовища, у якому перебуває людина;

- розробка нормативів і стандартів середовища, а саме інформаційної гігієни як нового розділу профілактичної медицини.

Феномен інформаційного шуму

Поняття "інформація" у широкому розумінні — це способи сприйняття і передавання повідомлень у різних сферах людської діяльності. Інформацію можна розглядати як тригранне поняття, що поєднує такі складники: джерела інформації, її споживача й передавальне середовище.

Інформація не може транслюватися, бути прийнята або збережена в чистому вигляді — її носієм є **повідомлення** (кодований еквівалент події, зафіксований джерелом інформації та виражений за допомогою послідовності умовних фізичних символів, наприклад, алфавіту).

Засоби передавання повідомлень — це канали зв'язку, за якими повідомлення транслюють у формі сигналу. Передані й отримані повідомлення можуть не збігатися, тому що кожен споживач бере з одержаного сигналу зрозумілий саме йому зміст.

Теоретично визнано той факт, що інформацію, закладену в різноманітних повідомленнях, можна кількісно виміряти. Якщо йдеться про інформаційний шум, то його можна не тільки виміряти, але й описати якісно.

Інформаційний шум — це культурний феномен, що виник у ХХ столітті. У вузькому значенні терміном послуговуються для окреслення способів розповсюдження інформації в умовах інформаційного перевантаження суспільства.

На нашу думку, поняття **“інформаційний шум”** описує наявність елементів, які ускладнюють розуміння, спотворюють зміст викладеного чи повністю перешкоджають адекватному розумінню змісту прослуханого, прочитаного, побаченого або того, що відбувається. Тож хочеться привернути увагу саме до цього визначення.

Інформаційний шум (або інформаційне перевантаження) виникає в умовах надлишку інформації (“перейнформованості”), що негативно позначається на здатності особистості адекватно її аналізувати і “фільтрувати”.

Напрями дії на людину надмірного інформаційного перевантаження:

- інтенсивний тиск на свідомість,
- неконтрольоване споживання даних (“інформаційна ненажерливість”),
- надмірність інформації та ін.

Інформаційне перевантаження школяра — це кількість інформації, яка передається і перевищує біолого-фізіологічні й соціальні можливості дитини щодо її слухового та зорового сприйняття, зокрема у зв’язку з пришвидшенням руху інформації (інформаційних потоків). Як результат — знижується якість інформації, зростає її кількість, з’являється інформаційне сміття.

Поняття **“інформаційне перевантаження”** й **“інформаційний шум”** не ідентичні. Перевантаження вже має негативний відтінок, є результатом негативного впливу інформаційного середовища. Інформаційний шум так співвідноситься з інформаційним перевантаженням, як причина і наслідок. Інформаційний шум може викликати інформаційне перевантаження, а може й не викликати, залежно від об’єктивних (параметрів шуму) і суб’єктивних чинників (характеристика особистості, яка споживає інформацію).

Інформаційний шум не усвідомлюється споживачем і не фокусується в межах певного потоку. Він складається з безлічі перетинів, нашарувань потоків одного на одний — це ніби каскад інформаційних стимулів або подразників.

Фізіологічна основа сприйняття інформації людиною

Аналізатори, за допомогою яких дитина сприймає подразнення і реагує на них, є фізіологічною основою формування інформаційної моделі. Інформацію, що надходить через аналізатори, називають **сенсорною** (чуттєвою), а процес її сприйняття — **сенсорною діяльністю** або **сенсорним сприйняттям**.

Сенсорний розвиток — це чуттєве сприйняття світу, іншими словами, — за допомогою органів чуття: вух, носа, шкіри та її рецепторів, очей, язика. Учені, що дотримуються традиційних поглядів, говорять про п’ять видів чуття: слух, дотик, зір, нюх і смак. Поети говорять про наявність шостого, до якого відносять або чуття прекрасного, або інтуїцію, або щось подібне. Фізіологи й медики теж не мають спільної думки. Найобережніші налічують у людини тільки три види чуття, найрадикальніші — 33. Більшість учених визнають наявність у людини 21-го виду чуттів, але верхню межу поки не встановлено.

Виникнення інформаційного шуму визначається кількісними (надлишкова інформація, яка не спирається на вихідні дані, що є в більшості реципієнтів) і якісними (відомості, форма подачі яких ускладнює їх сприйняття) параметрами.

Отже, **усе те, що спотворює повідомлення, перешкоджає сприйняттю інформації органами чуття, унеможливорює його рецепцію, належить до шумового складника**.

Інформаційний шум у класній кімнаті

Науковці (А. Урсул та ін.) виокремлюють **два види інформаційних шумів**:

1. **Шум, що виникає, коли є надлишок другорядної інформації.** До цієї групи належать рекламні повідомлення, будь-якого виду пропагандистська інформація, спам і контекстна реклама.
2. **Шум, що є наслідком надлишку важливої та релевантної, але неодноразово повторюваної інформації.** Містить інформаційно наповнені й потрібні для реципієнта повідомлення, які повторюють одне одного.

Саме друга група небезпечна для учнів — її у класі забагато.

На думку вчителя, така інформація корисна і пізнавальна, але з точки зору надлишковості вважається інформаційним шумом, до якого зникає око, на який не реагує мозок.

Наприклад

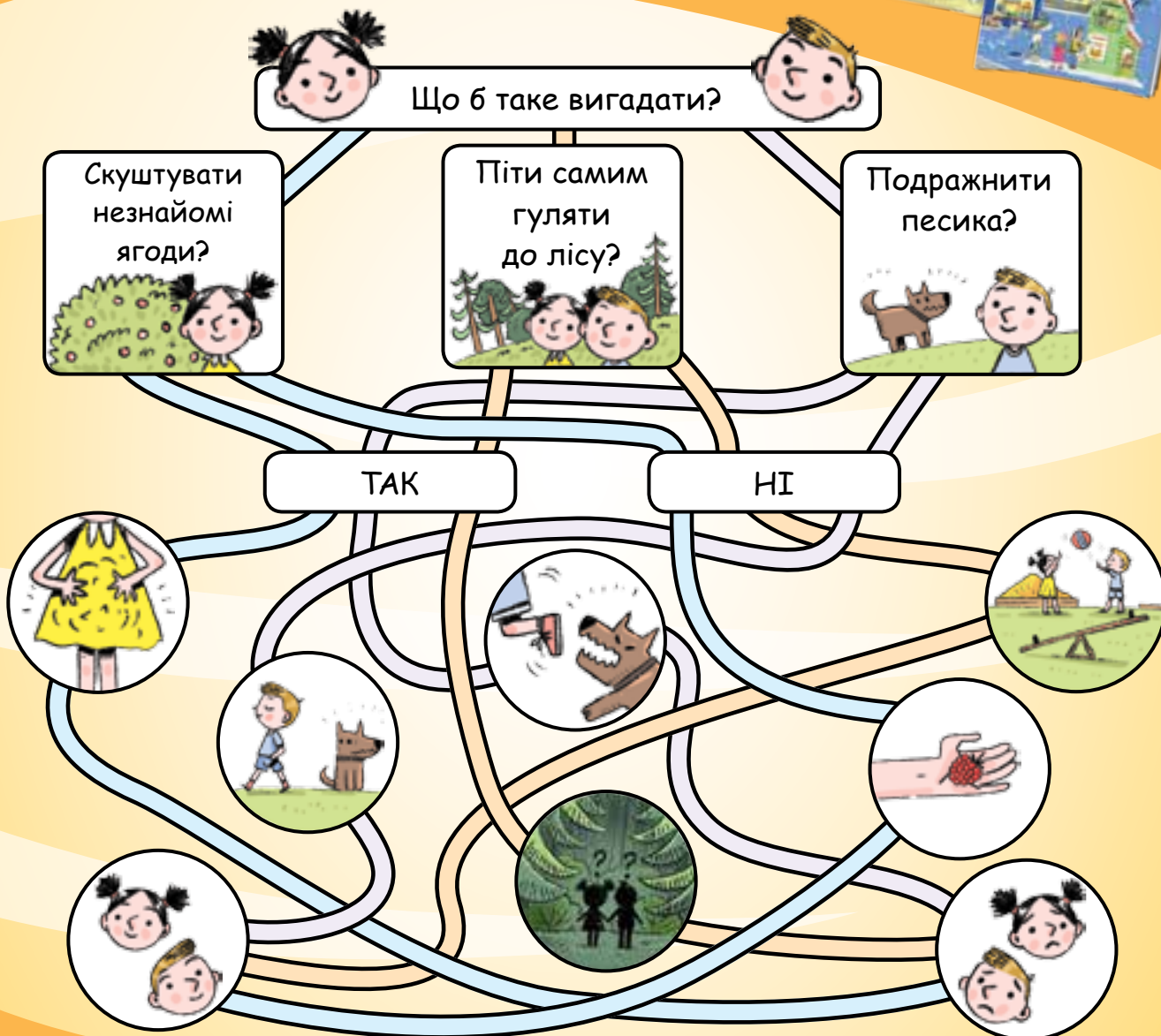
На одній зі стін класної кімнати наклеєний “парканчик”, на умовних дошках якого розміщено таблицю множення, яку будуть вивчати згодом; правила поведінки для дітей, які ще не вміють читати; усілякі яскраві наліпки, про які можна сказати “вирви око”.

Пояснення вчителів щодо мимовільного запам’ятовування дітьми виставленої інформації досить сумнівні й не відповідають науковим даним. Для дитини це — інформаційний шум, який тільки заважає сконцентруватися на головному.

Цікаві комікси
та ігри для дітей –
щомісяця у журналі

ДЖМІЛЬ
Дослідження, Живопис, Музика і Література

- Допоможіть дітям пройти маршрут,
уникнувши небезпек.

Читайте на сайті JMIL.COM.UA

Оформлюйте передплату на журнали "УПШ" та "Джміль"
Щомісяця отримуйте надійну методичну підтримку!